

Kotoutumisen edistämisen ja tulevaisuuden suunta - *Tapaustarkastelu: Kajaani (Kainuu)*

Michael Kull¹, Pekka Kettunen², Markku Mattila² ja Lauri Niskanen¹

¹ Luonnonvarakeskus (Luke)

² Siirtolaisuusinstituutti

Sisällysluettelo

Kotoutumisen edistämisen ja tulevaisuuden suunta - <i>Tapaustarkastelu: Kajaani (Kainuu)</i> ..	1
Johdanto	1
Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt.....	2
Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämisessä ja koetut puutteet yhteistyössä	6
Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa.....	7
Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämisessä	9
Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035	10
Kiitokset	13
Liite 1. Aineisto ja menetelmät.....	13
Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Kajaanissa 1990-2023	14

Johdanto

Tämä raportti tarjoaa ajantasaisen tilannekuvan maahanmuuton, kansainvälisen liikkuvuuden ja kotoutumisen edistämisen kehityksestä tarkastelluilla alueilla. Analyysi perustuu alueellisiin tapaustutkimushaastatteluihin, joita on täydennetty ja peilattu valtakunnallisen kuntakyselyn sekä kansallisen fokusryhmäkeskustelun tuloksiin.¹ Yhdessä aineistot muodostavat moniulotteisen kuvan kotoutumisen edistämisen käytännöistä, haasteista ja tulevaisuuden näkymistä paikallisissa ja alueellisissa konteksteissa. Raportin rakenne etenee seuraavasti: ensin tarkastellaan väestökehitystä ja vieraskielisen väestön muutoksia tilastoaineiston pohjalta, minkä jälkeen analysoidaan haastatteluihin perustuen maahanmuuton ja kotoutumisen nykytilaa, keskeisiä toimijoita sekä yhteistyörakenteita. Tätä seuraa edistävien tekijöiden ja esteiden systemaattinen

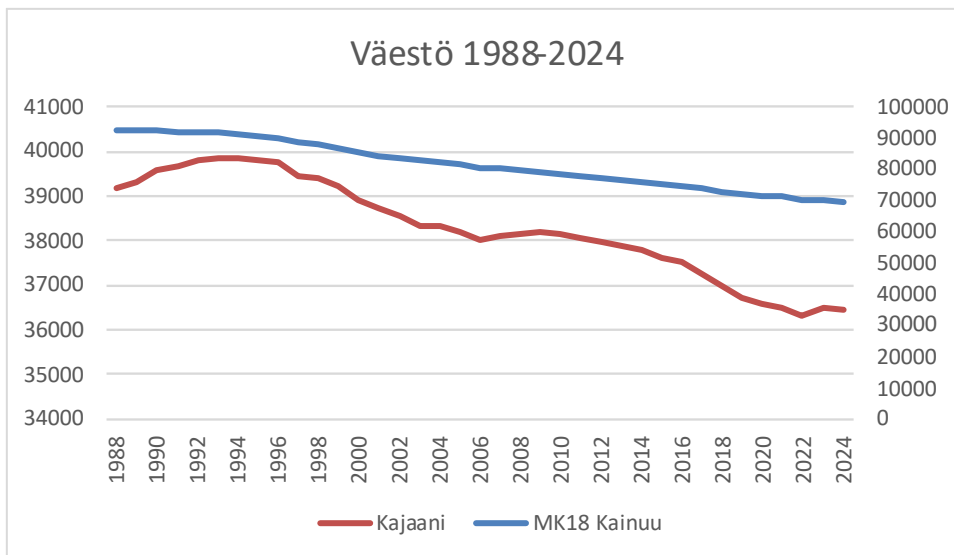
¹ Katso liite 1.

jäsentäminen, paikallisesti tunnistettujen hyvien käytäntöjen esittely sekä tulevaisuusnäkymät vuoteen 2035. Lopuksi alueellisia havaintoja suhteutetaan valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän tuloksiin, mikä mahdollistaa paikallisten kokemusten kytkemisen laajempaan kansalliseen kehikseen.

Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt

Väestökehitys Kainuussa ja Kajaanissa

Kainuun maakunnan väestö on vähentynyt tarkastelujakson aikana. Vuonna 1988 maakunnassa asui 92 775 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä oli pudonnut 69 639:een. Tämä merkitsee noin 24 % vähenemää 35 vuoden aikana. Väestökehitys on ollut tasaisesti laskeva, mikä voi viitata muuttotappioon, väestön ikääntymiseen ja alueen haasteisiin säilyttää elinvoimaisuuttaan (kuvio 1).

Kuvio 1 Väestökehityksen vertailu: Kajaani ja Kainuu vuosina 1988–2024.

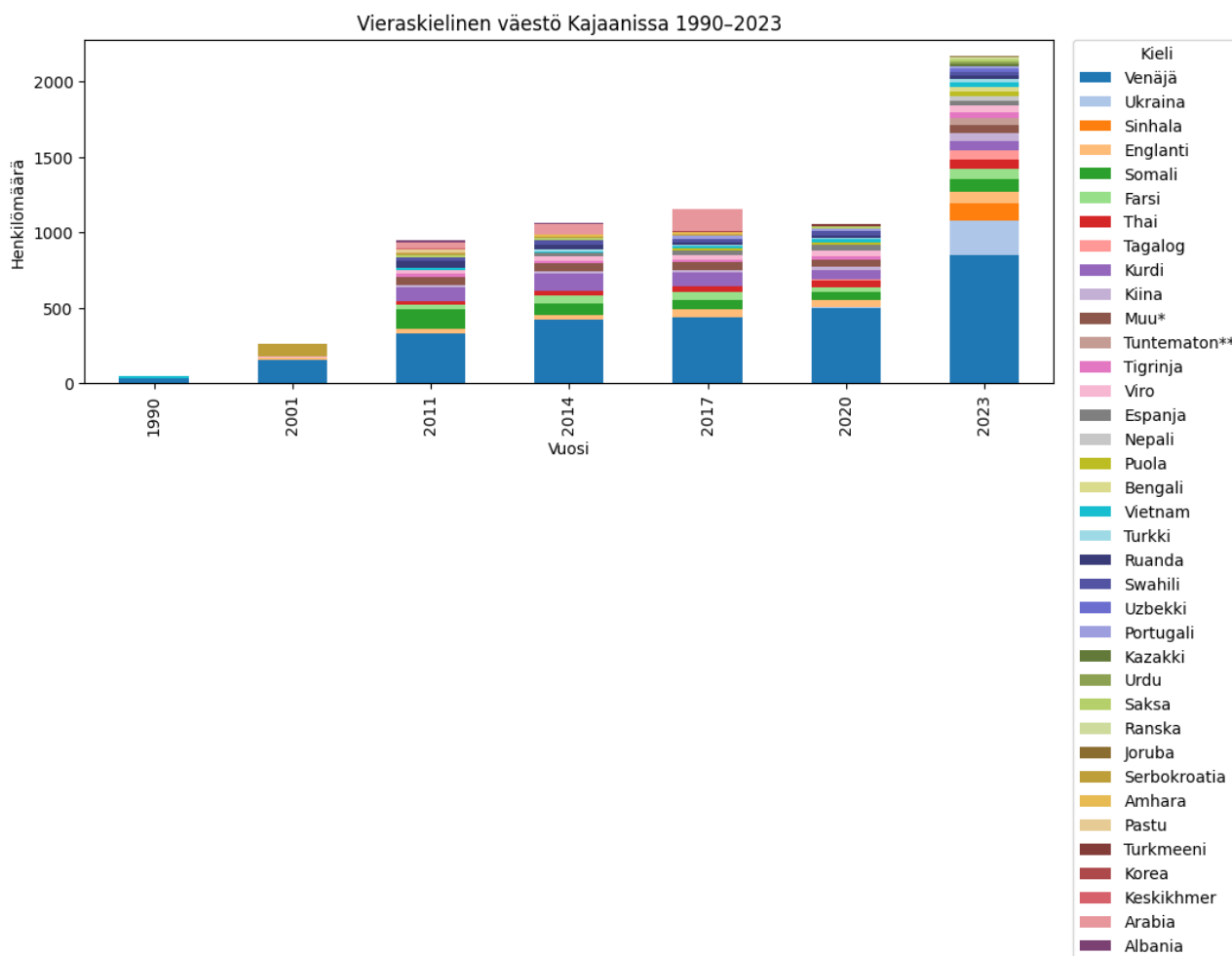
Kajaanin kunnan väestö on myös vähentynyt, mutta hieman maltillisemmin kuin koko Kainuun. Vuonna 1988 Kajaanissa asui 39 195 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä oli 36 433. Tämä tarkoittaa noin 7% vähenemää. Koko Kainuun väestö on vähentynyt huomattavasti, mutta Kajaani on onnistunut säilyttämään väestöään suhteellisesti paremmin. Tämä voi kertoa Kajaanin roolista alueen palvelukeskittymänä ja mahdollisuuksista, joita kaupunki tarjoaa verrattuna pienempiin kuntiin.

Vieraskielinen väestö Kajaanissa 1990-2023

Väestökehityksen kokonaiskuvaa vasten vieraskielisen väestön muutokset nousevat tärkeäksi osaksi viimeaikaista väkiluvun kehitystä.

Kajaanin kielioloja luonnehtii pitkällä aikavälillä voimakas vieraskielisen väestön kasvu.

Kehitykselle on leimallista myös yhden kieliryhmän, venäjänkielisten, hallitseva asema koko tarkastelujakson ajan (kuvio 2).

Kuvio 2 Vieraskielinen väestö Kajaanissa 1990-2023²

Venäjänkielisten rinnalle on Ukrainan sodan alkamisen jälkeen noussut nopeasti kasvava ukrainankielinen väestöryhmä. Vuosien 2020–2023 aikana ukrainankielisten määrä kasvoi jyrkästi, samalla kun myös venäjänkielisten määrä lisääntyi huomattavasti. Ottaen huomioon, että Ukrainasta paenneet ovat äidinkieltään sekä ukrainaa että venäjää puhuvia, kehitys on yhdenmukainen sen tulkinnan kanssa, että Ukrainan sodan seurauksena Kajaaniin on

² Tarkemmat lukumäärät ks. Liitetaulukko 1.

asettunut molempiin kieliryhmiin lukeutuvia muuttajia. Kajaanille on lisäksi tyypillistä kieliryhmien suuri lukumäärä sekä ryhmien epävakaus: pieniä kieliryhmiä ilmestyy kuntaan ja poistuu siitä suhteellisen nopeasti.

Maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden kehitys Kajaanissa ja Kainuussa – haastatteluihin perustuvia havaintoja

Kajaanin seudulla maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden merkitys on kasvanut viime vuosina selvästi. Alueesta on tullut aiempaa kansainvälisempi, ja ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on noussut noin viiteen prosenttiin. Kasvu koskee useita ryhmiä samanaikaisesti, mukaan lukien työperäiset maahanmuuttajat, pakolaiset sekä kansainväliset opiskelijat. Taustalla on sekä julkisen sektorin että yritysten lisääntynyt rekrytointitarve ja aktiivisempi kansainvälinen suuntautuminen.

Haastattelujen perusteella yksi keskeinen haaste liittyy edelleen työmarkkinoille pääsyyn. Työpaikkojen rajallinen tarjonta, korkeat kielitaitovaatimukset ja osaamisen puutteet vaikeuttavat monien sijoittumista alueelle. Kuten eräs alueellisen viranomaisen edustaja tiivistää, ”suurin pullonkaula on edelleen työpaikkojen löytäminen”, ja erityisesti se, että englannin kieli ei riitä kaikilla aloilla, tekee koulutus- ja urapoluista ratkaisevan tärkeitä kotoutumisen kannalta.

Kajaanin kaupungin näkökulmasta kiintiöpakolaisten vastaanoton merkittävä kasvu (noin 100 henkilöä vuodessa / 300 kolmen vuoden aikana) on muuttanut kotouttamisen mittakaavaa ja kohderyhmiä. Kotoutumispalvelut koskevat nykyisin myös työperäisiä maahanmuuttajia ja kansainvälisiä opiskelijoita, mutta pysyvyyden haaste toistuu useissa haastatteluissa. Haastattelujen mukaan osa maahanmuuttajista päätyy muuttamaan muualle erityisesti työn tai koulutusmahdollisuuksien perässä.

Myös Kainuun hyvinvointialueella kansainvälistä rekrytointia on alettu kehittää systemaattisemmin vuodesta 2023 alkaen, erityisesti terveydenhuollossa. Ensimmäisten filippiiniläisten sairaanhoitajien saapumisen myötä huomio on laajentunut yksilöistä perheisiin. Pysyvyyden edellytykseksi nähdään yhä selvemmin se, että ”nyt on tärkeää kehittää urapolkuja myös puolisoille”.

Koulutussektorilla kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvu ei ole suoraan kääntynyt alueelliseksi pitovoimaksi. Kainuun ammattiopiston mukaan opiskelijoita valmistuu erityisesti teknisille aloille, siivoukseen ja terveydenhuoltoon, mutta korkeat kielitaitovaatimukset ja

rajalliset jatkopolut hidastavat kiinnittymistä alueelle. Kehitys nähdään hitaampana kuin suurissa kaupungeissa.

Yrityshaastattelut korostavat työperäisen maahanmuuton merkitystä työvoimapulan paikkaajana. Erään siivousalan yrityksen mukaan ulkomaalaisten osuus henkilöstöstä on noussut nolasta 30 prosenttiin vuodesta 2015 lähtien, koska ”suomalaiset eivät enää tee siivoustöitä”. Samalla oleskelulupaprosessit koetaan merkittäväksi rakenteelliseksi esteeksi: ”Migri ja oleskelulupaprosessit ovat suurin este tällä hetkellä.” Yritykset nostavat esiin myös kulttuurisiin käytäntöihin liittyviä haasteita, kuten suhtautumisen naispuolisiin esimiehiin, sekä sen, että julkinen sektori ei aina ole valmis tukemaan työperäistä maahanmuuttoa riittävän joustavasti.

Kolmannen sektorin toimijat kuvaavat Kajaanin muuttuneen selvästi kansainvälisemmäksi viimeisen kahdeksan vuoden aikana. Samalla ne nostavat esiin kotoutumisen sosiaalisia reunaehtoja: ”piilorasismi on edelleen olemassa, mutta suora rasismi on harvinaista”. Kielen oppiminen ja siihen liittyvät palvelut muodostavat keskeisen pullonkaulan, sillä kielikurssien tarjonta ei vastaa kysyntää ja odotusajat ovat pitkiä, minkä vuoksi matalapalkkatyöt jäävät usein ainoaksi vaihtoehdoksi ilman riittävää kielitaitoa.

Kokonaisuutena Kajaanin tilannetta luonnehtii vahva tahtotila kehittää kotoutumista pitkäjänteisesti ja yhteistyössä, mutta samalla rakenteelliset haasteet – erityisesti työmarkkinat, kielitaito ja pysyvyyden tukeminen – rajaavat toistaiseksi alueen kykyä sitoa maahanmuuttajia pysyvästi.

Haastatteluissa esiin nousseet huolet väestörakenteen muutoksesta, erityisesti nuorten pysyvyydestä ja työikäisen väestön kehityksestä, saavat vahvaa tukea myös toteuttamastamme valtakunnallisesta kyselystä, jossa 58 % vastaajista on täysin samaa mieltä ja 24 % jokseenkin samaa mieltä siitä, että väestökehitys ja nuorten pysyvyys ovat kunnissa keskeinen huolenaihe.³

³ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämässä ja koetut puutteet yhteistyössä

Taulukko 1 kokoaa haastatteluaineistoon perustuen kotoutumisen edistämisen keskeiset toimijaryhmät, niiden roolit sekä niihin liittyvät vahvuudet, jännitteet ja tunnistetut puutteet alueellisessa kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa.

Taulukko 1 Kotoutumisen edistämisen toimijakenttä ja roolit haastatteluaineiston perusteella (anonymisoitu)⁴

Toimijaryhmä	Rooli kotoutumisen edistämässä	Haastatteluhavainto
Alueellinen viranomainen	Vastaa toiminnan kokonaiskoordinaatiosta ja verkostojen ylläpidosta.	<i>“Koordinoitivastuu on selkeä ja verkostot toimivat hyvin.”</i> (Haastattelu A1)
Kunta (kotouttamispalvelut)	Keskeinen toteuttaja ja käytännön yhdyspinta muiden toimijoiden suuntaan.	<i>“Kunnilla on paljon kokemusta, ja toimintaa on pyritty tiivistämään.”</i> (Haastattelu K1)
Hyvinvointialue	Uusi ja osin jäsentymätön toimija kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa.	<i>“Rooli etsii vielä muotoaan, ja vastuunjako ei ole täysin selvä.”</i> (Haastattelu H1)
Hyvinvointialue	Koordinoiva rooli kansainvälisessä rekrytoinnissa.	<i>“Kansainvälisen rekrytoinnin koordinointi on nyt keskitetympää.”</i> (Haastattelu H1)
Kolmas sektori	Tarjoaa matalan kynnyksen palveluja ja arjen tukea.	<i>“Yhteistyö toimii hyvin, mutta resurssit ovat rajalliset.”</i> (Haastattelu J1)
Yritys	Mahdollistaa työllistymisen, mutta osallistuminen rakenteisiin vaihtelevaa.	<i>“Yritysten rooli voisi olla vahvempi kotouttamisen rakenteissa.”</i> (Haastattelu Y2)
Yrityksiä edustava toimija	Puuttuva koordinaatorooli yrityskentän kokoamisessa.	<i>“Tarvittaisiin yrityksiä kokoava kattojärjestö.”</i> (Haastattelu Y1)
Maahanmuuttajat / osallisuus	Saapuneiden oma kokemus heikosti edustettuna.	<i>“Tulevaisuudessa tulisi kuunnella enemmän saapuneiden ääntä.”</i> (Haastattelu H1)

Taulukko osoittaa, että kotoutumisen edistäminen rakentuu alueella ensisijaisesti alueellisen viranomaisen koordinoivan roolin ja kuntien käytännön toteutuksen varaan, jota oppilaitokset tukevat koulutus- ja kielipoluilla ja kolmas sektori täydentää matalan kynnyksen arjen palveluilla.

⁴ Haastattelu A1 = alueellinen viranomainen. Haastattelu H1 = hyvinvointialue. Haastattelu J1 = järjestö. Haastattelu K1 = kunta. Haastattelu Y1 & Y2= yrityksiä.

Valtakunnallisen kyselyn tulokset⁵ vahvistavat haastatteluissa esiin nousseen kokonais kuvan yhteistyörakenteista, joissa ELY-keskusten kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyy kunnissa selvästi vahvimpana ja vakiintuneimpana rakenteena. Järjestöjen ja koulutustoimijoiden rooli tunnustetaan laajasti keskeiseksi ja pääosin toimivaksi kotoutumisen tukipilariksi. Yhteistyö työnantajien kanssa arvioidaan heikommaksi, ja se nousee sekä haastatteluissa että kyselyssä kehittämiskohteeksi kotoutumisen kokonaisuudessa.

Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa

Edellä esitettyjen kansainvälisen liikkuvuuden kehityskulkujen sekä kotoutumisen edistämisen toimijakentän tarkastelun pohjalta seuraavassa osiossa nostetaan esiin haastatteluaineistossa tunnistetut keskeiset edistäjät ja esteet. Taulukko 2 perustuu eri sektoreiden toimijoiden näkemyksiin ja nostaa esiin sekä rakenteelliset että kulttuuriset tekijät.

Taulukko 2 Esteet ja edistäjät maahanmuuttajien asettautumisessa Kajaanissa ja Kainuussa (haastatteluaineisto)

Teema	Esteet	Edistäjät
Kielitaito ja kielivaatimukset	Yritykset ja koulutus asettavat korkeat kielitaitovaatimukset, jotka voivat sulkea pois muuten päteviä henkilöitä. Kielikokeet ja ammattikohtaiset vaatimukset muodostavat esteitä, ja joillain aloilla (esim. hoitotyö) englanti ei ole vaihtoehto. Kielikoulutuksen hajanaisuus ja pitkät odotusajat hidastavat työmarkkinoille pääsyä.	Kielikoulutus työn ohessa ja työparimallit tukevat työllistymistä puutteellisesta kielitaidosta huolimatta. Selkokielinen opetusmateriaali auttaa tietyillä aloilla. Työelämässä monikielisyys tunnustetaan vahvuudeksi erityisesti palvelualoilla.
Työelämä ja koulutus	Työllistyminen edellyttää usein täydellistä osaamista ja kielitaitoa, eikä osatutkintokoulutus aina riitä työelämään siirtymiseen.	Työllistyminen nähdään keskeisenä pysyvyyden edellytyksenä. Työtä on tarjolla tietyillä aloilla (tekninen, terveys, siivous), ja yrityksillä on hyviä käytäntöjä kouluttaa työntekijöitä työn ohessa. Hyvinvointialue panostaa kansainväliseen rekrytointiin, jossa huomioidaan myös perhe.
Asenteet ja syrjintä	Syrjintää on esiintynyt yksittäisiä ryhmiä kohtaan, ja piilorasismi sekä kulttuurieroihin liittyvät jännitteet vaikeuttavat arkea.	Tilanne on monin paikoin parantunut ajan myötä, eikä suoraa rasismia koeta yleiseksi.

⁵ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

Sosiaaliset suhteet ja yhteisö	–	Ensimmäisen suomalaisen ystävän saaminen toimii merkittävänä käännekohtana kotoutumisessa. Kohtaamiskahvilat, vapaaehtoistoiminta ja kansainvälisten opiskelijoiden läsnäolo tukevat sosiaalisten verkostojen syntymistä. Työn ja asumisen yhdistäminen sekä paikalliseen kulttuuriin osallistuminen (urheilu, yhdistystoiminta) vahvistavat asettautumista.
Työluvat ja byrokratia	Työlupajärjestelmä koetaan jäykäksi ja lupaprosessit hitaiksi. Yritykset kokevat järjestelmän epärealistiseksi, ja erityisesti puolisoiden ja lasten oleskelulupien viivästykset vaikeuttavat perheiden asettumista.	–
Paikallinen infrastruktuuri ja verkostot	–	Pitkä historia pakolaisten vastaanottamisessa on luonut toimivat verkostot ja palvelurakenteet. Pienen alueen etuna on toimijoiden keskinäinen tuntemus, mikä mahdollistaa joustavan yhteistyön viranomaisten, järjestöjen ja urheiluseurojen välillä.
Asuminen ja pysyvyys	Asuminen on kallista tietyillä alueilla, ja moni muuttaa myöhemmin etelään työn tai koulutuksen perässä.	Asumisen järjestäminen yhdessä työpaikan kanssa sekä omistusasunnon hankinta tukevat pysyvyyttä.

Edistävinä tekijöinä nousevat erityisesti työllistymismahdollisuudet ilman tutkintoa, työparimallit, perhekeskeinen lähestymistapa ja vapaa-ajan yhteisöllisyys. Esteinä korostuvat byrokratia, korkeaksi koetut kielivaatimukset, sekä asumisen ja työllistymisen epävarmuus. Osa muuttaja ei jää alueelle, vaan siirtyy etelään parempien uramahdollisuuksien perässä. Valtakunnallisessa kyselyssämme vastaajia pyydettiin arvioimaan useita teemoja, jotka nousivat keskeisesti esiin myös haastatteluissa. Näihin kuuluivat (1) paikallisyhteisön asenteet ja osallisuus, (2) työllistyminen ja työmarkkinoille integroituminen, (3) varhaiskasvatus ja koulutus laajemmin sekä (4) asuminen ja paikalliset olosuhteet. Kokonaisuutena kuntien arviot korostavat, että kotoutumisen edellytykset rakentuvat myönteisten mutta varovaisten paikallisasenteiden, osin rajallisen osallisuuden sekä työmarkkinoille pääsyn rakenteellisten esteiden varaan. Työllistymisen osalta ulkomailla hankitun osaamisen tunnistaminen ja erityisesti kielitaitovaatimukset muodostavat keskeisiä

pullonkauloja riippumatta kuntatypistä. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen valmiudet arvioidaan pääosin myönteisiksi, mutta kielituen saatavuudessa nähdään kehittämistarpeita, samalla kun asumisen osalta erityisesti maahanmuuttajaperheiden tilanne näyttää kunnissa muuta väestöä epävarmempana.

Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämässä

Haastatteluaineistossa tunnistettiin useita paikallisesti kehitettyjä käytäntöjä, jotka vastaavat kotoutumisen keskeisiin haasteisiin konkreettisella ja usein poikkisektorisella tavalla.

Infoboksit 1-3 perustuvat Kainuun alueella toteutettuihin haastatteluihin. Käytännöt on alla jäsennetty kolmeen temaattiseen kokonaisuuteen, jotka korostavat työllistymisen ja pysyvyyden tukemista, sosiaalisen osallisuuden vahvistamista sekä koulutuksen ja arjen kiinnittymisen ratkaisuja.

Infoboksi 1 Hyvät käytännöt: Työllistymisen ja pysyvyyden tukeminen

Perheperusteinen rekrytointi ja kokonaisvaltainen kotoutumisen tuki

Käytännössä yhdistetään työperäinen rekrytointi ja koko perheen kotoutumisen tukeminen. Sairaanhoidot rekrytoidaan siten, että myös puolisoiden työllistymis- ja koulutusmahdollisuudet huomioidaan. Asuminen, kalustetut aloituspaketit ja kielikoulutus järjestetään jo ennen maahan saapumista, ja vapaa-ajan aktiviteetit nähdään osana sopeutumista ja alueelle kiinnittymistä.

Työparimalli ja oppiminen työn ohessa

Työparimallissa ulkomaalaistaustainen työntekijä työskentelee yhdessä suomea puhuvan parin kanssa, mikä tukee kielen oppimista arjen työssä. Työnantaja hyödyntää digitaalisia käännöstyökaluja ja kouluttaa työntekijöitä työn ohessa, mahdollistaen työllistymisen myös ilman muodollista tutkintoa.

Kansainvälinen yhteistyö ja omaehtoinen kielikoulutus

Yritys on kehittänyt joustavia rekrytointikäytäntöjä ja tarjonnut maksullisia kielikursseja, joihin työntekijät osallistuvat osin itse kustantaen. Lisäksi yritys on kääntänyt omia toimialakohtaisia asiakirjoja ja tarjonnut työturvallisuuskoulutusta useilla kielillä.

Selkeät rekrytointipolut ja osaamisen tunnustaminen

Käytännöissä painotetaan selkeitä koulutus- ja työllistymispolkuja sekä ei-formaalisen osaamisen tunnustamista. Esimerkkinä on yhteistyö oppilaitosten ja työllisyyspalvelujen kanssa oppilaitosyhteistyössä.

Infoboksi 2 Hyvät käytännöt: Sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys

Kohtaamiskahvila ja yhteisöllinen toimintamalli

Viikoittain kokoontuva kohtaamiskahvila tuo yhteen kymmeniä ihmisiä eri taustoista: opiskelijoita,

työperäisiä maahanmuuttajia ja pakolaisia. Toiminta tukee vertaistukea, kieliharjoittelua ja sosiaalisten verkostojen rakentumista, ja se toteutetaan laajassa järjestö- ja kuntayhteistyössä.

Järjestölähtöinen matalan kynnyksen osallistaminen

Toimintaan voi osallistua ilman kielitaitoa esimerkiksi ruoanlaiton, karaoken ja pelien kautta. Yhteisökeittiö toimii epämuodollisena kontaktipaikkana myös vastaanottokeskuksista tuleville henkilöille. Erityinen kohderyhmä ovat työttömät, ikääntyvät maahanmuuttajat ja tilapäisillä oleskeluluvilla olevat.

Infoboksi 3 Hyvät käytännöt: Koulutus ja arjen kiinnittyminen

Oppilaitosvetoinen verkostoituminen ja arjen yhteisöt

Kotouttamiskoulutuksessa muodostetaan sekaryhmiä eri taustoista tulevista opiskelijoista. Selkokielliset oppimateriaalit ja kielikurssit tukevat oppimista, ja opiskelijoiden asuminen asuntoloissa edistää arjen vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä.

Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035

Katse vuoteen 2035 rakentuu haastatteluaineiston tulkintaan ja valikoituihin keskeisiin havaintoihin, jotka kuvaavat toimijoiden näkemyksiä kotoutumisen edistämisen tulevista haasteista ja mahdollisuuksista. Tulevaisuudenodotukset vuoteen 2035 perustuvat kysymykseen: *”Kuvitellaan, että olemme vuonna 2035. Miten uskot kotoutumisen edistämisen kehittyneen alueellanne siihen mennessä? Mitä odotuksia sinulla on tältä osin?”*

Yleinen suunta

Haastateltavat odottavat kotoutumisen edistämisen kehittyvän vuoteen 2035 mennessä aiempaa organisoidummaksi, digitaalisemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi, samalla kun työvoimaperusteisen maahanmuuton monimutkaistuminen tuo uusia haasteita. Keskeisinä tavoitteina korostuvat pysyvyyden vahvistaminen, selkeät urapolut sekä byrokratian keventäminen. Maahanmuutto nähdään yhä selvemmin alueellisena vahvuutena ja osana ratkaisua väestökehitykseen ja osaajapulaan.

Yhteenveto kolmesta merkittävimmästä kehitystrendistä

1. Kotoutumisen edistäminen muuttuu kokonaisvaltaisemmaksi ja vahvemmin koordinoituksi

Haastattelujen perusteella kotoutumisen edistämisen odotetaan rakentuvan entistä tiiviimmin kielikoulutuksen, työn, koulutuksen, asumisen ja sosiaalisten verkostojen

ympärille. Yhteistyö kuntien, yritysten ja koulutustoimijoiden välillä vahvistuu, ja kotoutumista tarkastellaan yhtenäisenä prosessina yksittäisten palvelujen sijaan.

2. Työluja- ja byrokratiaprosessien keventyminen mahdollistaa nopeamman kiinnittymisen

Useat toimijat odottavat, että lupaprosessit selkeytyvät ja nopeutuvat, mikä vähentää hallinnollista epävarmuutta sekä työnantajien että työntekijöiden näkökulmasta. Tämän nähdään tukevan nopeampaa työllistymistä ja parantavan alueen vetovoimaa työvoiman maahanmuuton kohteena.

3. Pysyvyys nousee keskiöön perheiden, urapolkujen ja yhteisöllisyyden kautta

Pysyvä asettautuminen nähdään keskeiseksi onnistumisen mittariksi. Haastattelujen mukaan perheperustainen lähestymistapa, mahdollisuus uralla etenemiseen sekä työn ja vapaa-ajan yhdistäminen vahvistavat alueelle jäämistä. Luottamus, kielikoulutus ja sosiaaliset verkostot, kuten ystävyysuhteet kantaväestöön, nähdään ratkaisevina tekijöinä juurtumisessa.

Kotoutumisen edistämisen tulevaisuus kunnissa – valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot

Havainnot paikallisista tapaustutkimuksista täydentävät valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot.

Valtakunnallisen kyselyn keskeiset tulokset

Vuoteen 2035 ulottuvissa arvioissa 42 % kunnista uskoo roolinsa vahvistuvan, kolmannes odottaa tilanteen säilyvän ennallaan ja viidennes arvioi vastuiden siirtyvän osittain tai kokonaan muille toimijoille, kuten hyvinvointialueille tai valtiolle. Tämä viittaa kotoutumisen hallinnan monitasoistumiseen ja alueelliseen eriytymiseen.

Kotoutumisen tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä tärkeimmiksi nousevat työmarkkinoiden tarpeet: 80 % kunnista nosti ne viiden keskeisimmän tekijän joukkoon. Väestörakenne ja kansallinen politiikka seuraavat lähes yhtä merkittävänä, ja vakaa rahoitus nähdään keskeisenä kotoutumisen edellytyksenä. Työnantajien osallistuminen ja kohtuuhintainen asuminen korostuvat toteutuksessa, kun taas koulutus- ja kielituki sekä yhteisöjen vastaanottavuus tukevat kotoutumista laajemmin.

Sekä maaseutumaisissa että kaupunki- ja taajaan asutuissa kunnissa työmarkkinoiden tarpeet ja väestörakenteen muutos nähdään keskeisinä kotoutumisen ajureina.

Maaseutumaisissa kunnissa korostuu hieman työvoiman saatavuus, kun taas kaupungeissa painotukset jakautuvat tasaisemmin.

Avovastaukset ja suorat lainaukset piirtävät varovaisen optimistisen tulevaisuuskuvan.

Myönteisissä visioissa korostuvat vakiintuneet kotoutumisen edistämisen rakenteet, alueellinen yhteistyö, monikulttuurisuuden arkipäiväistyminen sekä maahanmuuttajien integroituminen työmarkkinoille ja paikallisyhteisöihin. Digitaalisten ratkaisujen ja teknologian nähdään tukevan kielten oppimista, koulutusta ja ohjausta.

Samaan aikaan vastaajat tunnistavat merkittäviä riskejä. Palvelutason heikkeneminen, resurssipula, väestökato ja poliittinen epävarmuus toistuvat vastauksissa. Huolta herättävät myös kuntatalouden kiristyminen, rahoituksen ennakoimattomuus sekä sosiaalisen ilmapiirin polarisaatio ja segregaaation riski.

Kokonaisuutena tulokset osoittavat, että kotoutumisen edistämisen tulevaisuus kunnissa rakentuu kasvavien odotusten ja epävarmuuden varaan.

Fokusryhmän keskeiset havainnot

Kotoutumista tarkasteltiin monivaiheisena ja ei-lineaarisena prosessina, jossa yksilölliset polut ja elämäntilanteet vaihtelevat merkittävästi.

Keskustelussa nousi vahva huoli kuntien resurssien riittävydestä suhteessa laajeneviin vastuisiin. Tämä koettiin keskeiseksi riskiksi kotouttamisen laadulle ja yhdenvertaisuudelle.

Samalla tuotiin esiin alueellisia ja spatiaaliseen liikkuvuuteen liittyviä ilmiöitä: sekä suomalaisväestön että maahanmuuttajien poismuuttoa pienemmiltä alueilta sekä keskittymistä suuriin kaupunkeihin.

Poliittisen ilmapiirin ja julkisen keskustelun nähtiin vaikuttavan merkittävästi maahanmuuttajien kiinnittymiseen ja asettautumispäätöksiin. Fokusryhmässä tunnistettiin myös tiedon ja ymmärryksen aukkoja, erityisesti liittyen muuttoliikkeeseen, urakehitykseen, paikallisiin työmarkkinavaikutuksiin sekä oleskelulupapolitiikan seurauksiin. Lisäksi työnantajien roolin arvioitiin olevan muutoksessa, mutta sen tuleva kehityssuunta koettiin osin epäselväksi.

Fokusryhmäkeskustelussa korostui näkemys, jonka mukaan kotoutuminen ei rajoitu työllistymiseen, vaan siihen kytkeytyvät myös hyvinvointi, oikeudet, identiteetti ja yhteisöön kuuluminen.

Kiitokset

Kirjoittajat haluavat lämpimästi kiittää kaikkia toimijoita, jotka olivat valmiita käyttämään aikaansa haastatteluihin osallistumiseen ja kyselyyn vastaamiseen. Näin he ovat osaltaan mahdollistaneet ajantasaisen ja monipuolisen kuvan muodostamisen kotoutumisen edistämisen nykytilasta, koetuista haasteista sekä tulevaisuuden odotuksista. Tämä työ – ja siihen osallistuminen – on merkityksellistä ja tärkeää Suomen rakentamisessa hyvänä paikkana elää, tehdä työtä ja rakentaa tulevaisuutta.

Lisäksi kirjoittajat haluavat kiittää Maa- ja metsätalousministeriötä / Maaseutupolitiikan neuvostoa tämän selvityksen mahdollistaneesta rahoituksesta.

Liite 1. Aineisto ja menetelmät

Tässä raportissa hyödynnettiin kolmea toisiaan täydentävää aineistokokonaisuutta: alueellisia tapaustutkimushaastatteluja, valtakunnallista kuntakyselyä sekä fokusryhmäkeskustelua.

Tapaustutkimushaastattelut

Tapaustutkimukset toteutettiin neljällä alueella: Kajaani (Kainuu), Pietarsaari (Pohjanmaa), Parainen (Varsinais-Suomi) sekä Rantasalmi ja Savonlinna (Etelä-Savo). Kussakin tapausalueessa tehtiin noin kahdeksan puolistrukturoitua haastattelua maaliskuun ja toukokuun 2025 välillä. Haastateltavat edustivat monipuolisesti keskeisiä kotoutustoimijoita, mukaan lukien kuntien viranhaltijat, ELY-keskukset, yritykset ja yrittäjät, ammatilliset oppilaitokset, järjestöt sekä hanketoimijat. Haastattelut käsittelivät kotouttamisen käytäntöjä, haasteita ja edistäviä tekijöitä sekä tulevaisuuden odotuksia.

Valtakunnallinen kuntakysely

Valtakunnallinen kysely lähetettiin Manner-Suomen kunnille syyskuussa 2025. Kyselyyn saatiin 85 vastausta, jotka kattavat kaikki alueet ja kuntatyytit. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa kuntien omaa arviota kotoutumisen edistämisen valmiuksista, kehityssuunnista ja tulevaisuuden näkymistä vuoteen 2035 asti. Lisäksi kyselyllä tunnistettiin kotoutumisen edistämisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä kerättiin tietoa KOTO24-uudistuksen toimeenpanon tilanteesta.

Fokusryhmäkeskustelu

Valtakunnallinen fokusryhmäkeskustelu järjestettiin verkossa 19.11.2025 ja kesti kaksi tuntia. Fokusryhmään osallistui ministeriöiden edustajia, valtakunnallisen järjestön (SPR) edustajia, Suomen

Kuntaliiton edustaja sekä tutkimussektorin asiantuntijoita. Keskustelu jäsennettiin kolmen teeman ympärille: (1) kuntien valmiudet ja yhteistyöekosysteemit, (2) koulutus ja työllisyys sekä (3) tulevaisuuden näkymät ja KOTO24-uudistuksen vaikutukset. Osallistujille toimitettiin kysymykset ja valikoituja kyselytuloksia ennakkoon, ja keskustelussa syvennettiin erityisesti kyselyn havaintoja.

Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Kajaanissa 1990-2023

Seuraavissa taulukoissa esitetään Kajaanin vieraiden kielten jakautumisen kirjo tarkasteluvuosittain. Tarkastelun alkupäässä tarkasteluvuodet ovat kaukana toisistaan (vuodet 1990, 2001 ja 2011). Näin siksi, että kansainvälistyminen oli Suomessa tuolloin vielä hidasta ja siksi kielten kirjo ei lisääntynyt kovinkaan nopeasti. Vuodesta 2011 tarkastelujaksojen välissä on lyhyempi aika – kolme vuotta.

	1990	2001	2011	2014	2017	2020	2023
KAJAANI							
Albania	—	—	13	10	—	—	—
Amhara	—	—	—	11	11	—	—
Arabia	—	—	37	69	145	—	—
Bengali	—	—	—	—	—	—	29
Englanti	—	10	31	25	50	47	79
Espanja	—	—	—	21	26	31	36
Farsi	—	—	35	55	54	34	69
Joruba	—	—	—	—	—	—	10
Kazakki	—	—	—	—	—	—	16
Keskikhmer	—	—	12	—	—	—	—
Kiina	—	—	14	16	22	19	57
Korea	—	—	—	—	10	—	—
Kurdi	—	—	96	111	86	59	58
Nepali	—	—	—	—	—	—	31
Pastu	—	—	17	—	—	—	—
Portugali	—	—	—	—	18	17	16
Puola	—	—	—	—	17	22	30
Ranska	—	—	—	—	—	—	13
Ruanda	—	—	42	33	12	15	25
Saksa	—	—	13	10	—	14	14
Serbokroatia	—	81	17	13	11	—	—
Sinhala	—	—	—	—	—	—	114
Somali	—	—	129	77	66	49	78
Swahili	—	—	29	31	25	25	23
Tagalog	—	—	—	—	—	11	61
Thai	—	—	19	34	38	45	64
Tigrinja	—	—	22	12	10	25	42
Turkki	—	—	—	12	11	12	27
Turkmeeni	—	—	—	—	—	17	—
Ukraina	—	—	—	—	—	10	228

Urdu	—	—	—	—	—	—	15
Uzbekki	—	—	—	—	—	—	19
Venäjä	29	155	326	423	437	495	851
Vietnam	21	—	14	13	16	18	27
Viro	—	11	24	30	35	40	39
Muu*	—	—	56	57	53	49	55
Tuntematon**	—	—	—	—	—	—	44
SUMMA	50	257	946	1063	1153	1054	2170

* = Kategoria muu: summaa kaikki ne kielet, jotka kyllä tilaston tausta-aineistossa tunnetaan, mutta joiden tieto ei ole julkista, koska puhujia on korkeintaan viisi henkeä.

** = Kategoria tuntematon: ihmisen äidinkielestä ei tilastoaineistossa ole tietoa